

vlasti, bilo u trvenjima s predstavnicima crkvene vlasti zbog egzempcije od jurisdikcije nadležnog olomučkog ordinarija, biskupa i kardinala T r o y e r - a. Nepovoljan odjek tih prilika zapažao se u popuštanju monaške discipline. Sve ovo dalo je tim jači povod caru Josipu II. da je pod udar sekularizacije redovničkih zajednica pao i velehradski samostan g. 1784. Sve nastojanje posljednjeg opata Z u r i - a, da spasi opstanak samostana, bilo je uzaludno. Monasi su se morali sekularizirati, te su bili ponamješteni na razne župe, a zgrade samostana prešle su u državnu upravu, te bi pretvoren u vojničku kasarnu.

Poslije smrti cara Josipa II. opet se nastojalo oko restauracije cistercitskog samostana u Velehradu, ali bez uspjeha. God. 1830. pokušao je nadbiskup Rudolf da sabere potrebnu svotu za otkup nekadašnjeg velehradskog samostana od državnog fiska, ali nije ni u tom uspio. G. 1833. pokušao je državni erar prodati samostan na dražbi, ali nije našao kupca. Dražba je ponovljena g. 1837. i ovaj puta prodan je samostan za 567.000 zlatnih dukata vlastelinu J i ř i m u iz Siny-a. Po njegovoj smrti g. 1857. prijeđe u baštinu njegovoj kćeri Josipi Ifigeniji, koja ga je g. 1876. prodala vojvodi de Castries.

Međutim povodom Ćirilo-Metodijskih jubileja g. 1863. i 1869. započela je od katoličkih crkvenih ustanova u Moravskoj akcija, da se imanje i zgrade bivšeg velehradskog samostana otkupi iz posjeda svjetovnih gospodara i privede crkvenoj svrsi. To je napokon ostvareno g. 1883, kada je katoličko potporno društvo olomučke dijeceze kupilo taj posjed za olomučku dijecezu, koja ga je g. 1890. predala Družbi Isusovoj.

To je, u glavnom, pregled sadržaja ove opsežne povijesne edicije. Na kraja svakog sveska dodano je još abecedno kazalo imena i stvari, a napokon tabele sa slikama znamenitih ličnosti velehradskih cistercitskih opata i faksimili važnijih dokumenata.

Ovo je djelo važan prilog za kritično poznavanje povijesti velehradskog slavenskog svetišta, jer je njime omogućen pogled u gotovo cijelo povijesno razdoblje od početka 13. vijeka do danas. Još bi dakle bilo potrebno, da se osvijetli povijest Velehrada od vremena djelovanja svete braće pa do svršetka 12. vijeka. Nadamo se, da će zaslužni pisac nastojati uložiti svoj naučni trud, da se i to razdoblje kritično osvijetli, koliko to bude najviše moguće, premda su za ovo razdoblje arhivalna vrela mnogo oskudnija.

»ČUDNA I STRAŠNA POJAVA«

Prof. dr. A. Živković

Prilikom recenzije knjige »Njezino proljeće« od dr. Margarete Csaba napisao je u broju 4, 1939. Bogoslovske Smotre, str. 317. g. B. Strižić, D. I. i ove riječi: »Čudno je to da stariji, muški i ženske. svećenici, redovnici i redovnice mnogo toga vide u današnjem svijetu što upravo upropašćuje mladež, pa šute ili odvrću od toga oči. A

kad se pojavi kakova dobronamjerna knjiga, kao i ova u natpisu spomenuta, udare u viku, kako na svakom uglu vreba neprijatelj na nevinu i nepoučenu mladež. To je čudna i strašna pojava!»

Veoma sam zahvalan g. recenzentu što mi je ovom svojom opaskom dao prilike da na ovom mjestu još napose naglasim neopravdanost, štetnost i nemoralnost pojave, koju on za naše prilike i našu sredinu naziva »čudnom i strašnom«. Možda će se ipak barem kod svećenika polagano ukorijeniti uvjerenje o jednoj dužnosti, koja u prvom redu leži na njima, da odlučno, ustrajno i sistematski porade na uzgoju savjesti svojih vjernika, velikih i malih, u tom osjetljivom pitanju kao što je pouka u stvarima šeste i devete Božje zapovijedi. Bilo je nekada vrijeme kad su ljudi posve necrkvenoga i nekatoličkoga mišljenja udarali oštro na pokojnoga ljubljanskoga biskupa dr. Antuna B. Jegliča, što je izdao knjižicu pod naslovom »Ženinom in nevestam«¹, gdje je mladim ljudima što stupaju u brak, jednim očinskim načinom tumačio stvari što se tiču braka i bračnoga života. Udarili su na nj kao na »kvaritelja mladeži«, kao na čovjeka koji će ubrzati kotrljanje naroda na moralnoj nizbrdici, on, koji je sav gorio od ljubavi k svome narodu i k spasu duša svojega stada! Sokratova će se tužna historija još često ponavljati, unatoč razmetanja s napretkom i usponom u kulturi novoga vremena. Ali ni rod farizeja ne će izumrijeti, ne samo u redovima protivnika Krista i Crkve, nego ni u redovima svećenika i redovnika . . . ! To se doista može nazvati »čudnom i strašnom pojavom«!

Te iste vrsti ljudi ne vide ništa pogibeljnoga u knjigama dr. Aleksandra Kostića, beogradskoga sveučilišnog profesora², gdje on sva ova pitanja raspravlja kao liječnik i to na mnogo široj osnovici nego što je to učinio dr. A. Jeglič. Liječnik i laik dr. Kostić ne vodi računa o savjesti omladine i čitalaca s obzirom na onaj cilj i na onu svrhu koju je pok. biskup Jeglič imao pred očima: očuvanje od grijeha. On ima drugi cilj pred očima: očuvanje zdravlja. Ako je međutim ovaj cilj dostatno opravdanje za raspravljanje o delikatnim pitanjima seksusa, barem jednako će biti opravdana pouka u tim stvarima i s obzirom na očuvanje duševnoga zdravlja t. j. očuvanje od grijeha. Moralni je život — to će u teoriji svi priznati — po sebi vrijedniji od fizičkoga. Život čovjeka u gadu i razvratu, život okaljane i propale duše nije život čovjeka dostojan, jer ga odviše ponizuje i baca ispod razine nerazumnoga stvora. Sve je to neosporno za laike, da svećenike i redovnike ni ne spominjem. Laici uviđaju potrebu pouke u pitanjima seksusa; pišu o tom na svoj način, najviše bez potrebnih rezerva, pa se njihovim knjigama može mnogo toga opravdano prigovoriti.

¹ Prvo je izdanje izašlo god. 1913. Na hrvatski preveo L. Kalašić pod naslovom: Zaručnicima i zaručnicama, pouka za čestit i srećan brak.

² Kostić dr. Aleksandar: Polni život čoveka, III. izd. Beograd 1935.

Ali oni, ako su dobronamjerni, ne će nikada pokuditi naša katolička nastojanja, jer u njima vide upotpunjenje svojih vlastitih. Ako im je ozbiljno stalo do cilja koji su sebi postavili, oni će i pouku s našega kršćanskoga stajališta ocijeniti kao dobru i korisnu. I zato je dr. Kostić s pohvalom spomenuo Jegličevu knjižicu (str. 236) i na nekoliko je mjesta opširno citirao. Nije u njoj vidio ništa sablažnjivoga, nego je ocijenio kao veoma korisnu. Kad su dakle svojevremeno laici udarili na biskupa Jegliča, bilo je to očito s namjerom da kod neupućenih izazovu smutnje, da povrijede njegov biskupski autoritet i da naškode katoličkoj Crkvi. Jedna te ista igra, koju protivnici kršćanstva i katoličkoga morala provode stalno, naročito otkako su liberalni protestanti iz djela sv. Alfonza M. de Liguori stali uzimati pojedine stavke i pitanja, da na njima pokažu, kakovim se tobože nemoralnim pitanjima bave teolozi i kako u moralnom pogledu njihov rad mora negativno djelovati kod vjernika.³ Protivnici dakle, koje B. Stržičić, D. I. vidi čak među svećenicima i redovnicima, ne će biti daleko od onih, koji su brižno i savjesno podučavanje u pitanjima bračnoga života i njegovih intimnosti uzimali za povod sablazni.

Kakova ima biti pouka u pitanju seksualnog odgoja o tomu valja čuti što veli sv. Crkva. Pitanje je delikatno, pa bi raspravljanje bez danih i istaknutih smjernica lako moglo odvesti pojedinca do stava koji bi se morao zabaciti. Doista Crkva je svojim rješenjem od 18. ožujka 1931. i zabacila mišljenja i metode i nekih katoličkih autora laika, koji su pisali o seksualnoj pouci. O tomu odgovoru kongregacije S. Officii sam pisao u »Bogoslovskoj Smotri« god. 1931. str. 408 u članku »K pitanju seksualnog odgoja«, gdje sam rekao, da nije svaka seksualna inicijacija po Crkvi zabačena, nego samo t. zv. kolektivna, javna, naturalistička i tendenciozna. Naprotiv jedan seksualni odgoj koji je individualan, koji se daje u pravo vrijeme, kojega podaju roditelji ili ispovjednik, te konačno kod kojega je primijenjen sav potrební obzir prema dječaku ili djevojčici ne samo da nije zabranjen, nego se i te kako preporučuje.

Možda se tomu stavu sv. Crkve ima pripisati, da se u najnovije vrijeme stvarno mnogo više brige posvećuje i ovoj stvari, nego ranije. Odgojitelje sili nužda da kako tako stanu na put haraćenju destruktivnih upliva, kojima u ovoj stvari podliježe omladina hametice. Izvještaji vjeroučitelja u velikim gradovima su veoma porazni. Ne bih rekao, da Zagreb mnogo za njima zaostaje. Naši bi vjeroučitelji znali o tomu štošta iznijeti. A istom među omladinom, koja nema svoga vjeroučitelja, nego bez osjećaja odgovornosti izrabljuje svoju akademsku slobodu i pod uplivom izvjesnih amoralnih ideologija zastra-

³ R. Grassmann: Izvadak iz moralne teologije sv. Alfonza Liguori, Zagreb.

njuje intelektualno i moralno . . . Valja poradi toga napose pohvaliti inicijativu koja se kod nas zapaža u posljednje vrijeme u tomu, što smo dobili nekoliko knjiga, pisanih doduše od stranih autora i za prilike koje u svemu baš ne odgovaraju našima, ali ipak prikladnih, da našoj hrvatskoj omladini obojega spola koliko toliko posvijetle u tmuni modernog razvrata naših dana. Na prvom mjestu treba spomenuti »Seksualne probleme« u izdanju naklade Istina i život; zatim vrlo uspjelu knjigu od Dr. Schmitza »Njega tijela« u izdanju naklade Fides u Senju; potom prijevod Schilgenova djela »Ti i on« i »Ti i ona« u 2 sveska, u izdanju župe sv. Marije u Zagrebu; ranije djelo: Csaba, Njezino proljeće. Prijašnji su godina naši domaći pisci izdali također knjige koje ovaj problem obrađuju; možda su pisane jednim stilom koji današnju omladinu manje privlači, ali su svakako vrijedne da nađu najširi publicitet. To su: Strižić, Čist naraštaj (1919), Stošić, Čisto srce (1933) i Radić, Uzgoj čistoće (1926).

Dušobrižnici kao vjeroučitelji po selima, a samostalni katehete po gradovima nisu danas u neprilici, kakovo će štivo dati u ruke svojoj djeci, a preko njih i odraslijima u najosjetljivijem pitanju, koje već zarana teškim mukama muči mladu dušu. Neka pomoću ovih knjiga na hrvatskom jeziku, brižno pomognu na poslu koji je od prvenstvene važnosti po narodni moralni, vjerski i društveni život. Neka porade tako, da se ne bude kod nas moglo govoriti o »čudnoj i strašnoj pojavi«; »šutnji i zatvaranju očiju« pred aždajom koja guta omladinu, nadu svakoga, pa i hrvatskoga naroda.